

کتاب کار مباحث مهموز ، مضاعف ، معتلّ

مؤلف :

کبری کامیان فر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سپاس و درود:

سپاس خدایی که اسلام را برای نجات بشریت فرستاد و قرآن را کتاب هدایت انسان قرار داد. توسط قرآن با بندگان خود سخن گفت که: سوگند به قلم و آنچه که می نویسد. درود خداوند بر پیامبر خاتم حضرت محمد مصطفی - صلی الله علیه و آله و سلم - و خاندان معصومش، که مفسران حقیقی قرآن اند و مفاهیم آن را به بشر تعلیم نمودند و توصیه به فراگیری آن کردند.

کتاب کار مباحث مهموز ، مضاعف ، معتلّ

مؤلف :

کبری کامیان فر

شناسنامه کتاب

عنوان کتاب: کتاب کار مباحث مهموز ، مضاعف ،
معتلّ

محتویات کتاب: سوالات تمرینی جهت افزایش تسلط دانش پژوهان
بر مباحث مهموز ، مضاعف و معتلّ

انتشارات: سازمان چاپ و نشر ایران

مؤلف : کبری کامیان فر

سال چاپ: ۱۳۹۹

قیمت کتاب: ۲۰۰۰۰ تومان

مقدمه :

به نام خدایی که آیات حَقِّش را بر حضرت ختمی مرتبت محمد مصطفی - صلی الله علیه و آله و سلم - برای هدایت بشر فرو فرستاد . خدایی که علم آموزی را سببی برای هدایت و رستگاری قرارداد .

« قرآن » کتاب هدایت برای تمامی انسانها در همه ی اعصار است . کتابی که به زبان عربی مُبین نازل گشته است . مفسران حقیقی اش ، خاندان عصمت و طهارت - علیهم السلام - هستند که سبب آسان سازی مسیر کمال و رشد انسانها را فراهم آورده اند .

جهت آشنایی با مفاهیم عمیق قرآن ، ضروری است که بر زبان قرآن احاطه داشت . هم چنین ،

استخراج مفاهیم عالی قرآنی بدون آشنایی با زبان مفسران حقیقی اش ممکن نیست .

بنابراین ، بر دانش پژوه معارف اسلامی لازم است که بر زبان عربی تسلط کامل داشته باشد تا بتواند مفاهیم اسلامی را از کلام الهی و ائمه ی معصومین - علیهم السلام - استنباط کند .

از جمله علمی که به دانش پژوه در این راستا کمک شایانی میکند ، علم صرف است .

این کتاب جهت تمرین بیشتر بر مباحث مهموز ، مضاعف و معتلّ از علم صرف براساس ترتیب مباحث عنوان شده ی در کتاب صرف متوسطه ی آقای حمید محمدی تألیف شده است . محتوای آن در سه فصل تنظیم شده است و شامل سوالات چهار جوابی ، صحیح و غلط ، پر کردن جای خالی ، تکمیل جداول صرف فعل با توجه به آیات و احادیث داده شده است .

در سوالات طرح شده ، تلاش بر این بوده که تمامی نکات مورد توجه قرار گرفته شده ، تمارینی ارائه شود که در کتاب صرف متوسطه ی جناب آقای حمید محمدی کمتر به آن پرداخته شده است .

پاسخ های هر سؤال به صورت تشریحی در قسمت پاسخنامه آورده شده است .

به دانش پژوهان گرامی توصیه می شود که بعد از مطالعه ی دقیق دروس به حل تمارین این کتاب پرداخته ، سپس با استفاده از قسمت پاسخنامه به بررسی پاسخ های خود بپردازند تا بتوانند بر مباحث مطرح شده احاطه ی کافی پیدا کنند .
امید است که این کتاب وسیله ای برای درک بهتر قرآن کریم و احادیث معصومین - علیهم السلام قرار بگیرد .

در پایان از خداوند متعال توفیقات روز افزون را برای همه ی دانش پژوهان گرامی ، مسألت دارم .

والسّلام علیکم و رحمة الله و برکاته
کبری کامیان فر

فهرست

۵	مقدمه :
۸	فصل اول : سوالات
۹	بخش ۱ فصل ۱ (۱ / ۱) : مهموز
۱۳	بخش ۲ فصل ۱ (۱ / ۲) : مضاعف
۱۸	بخش ۳ فصل ۱ (۱ / ۳) : مثال
۲۱	بخش ۴ فصل ۱ (۱ / ۴) : أجوف
۲۸	بخش ۵ فصل ۱ (۱ / ۵) : ناقص
۳۴	بخش ۶ فصل ۱ (۱ / ۶) : لفيف
۳۷	فصل دوم : پاسخنامه
۳۸	بخش ۱ فصل ۲ (۲ / ۱) : مهموز :
۴۵	بخش ۲ فصل ۲ (۲ / ۲) : مضاعف
۵۰	بخش ۳ فصل ۲ (۲ / ۳) : مثال
۵۴	بخش ۴ فصل ۲ (۲ / ۴) : أجوف
۶۰	بخش ۵ فصل ۲ (۲ / ۵) : ناقص
۶۸	بخش ۶ فصل ۲ (۲ / ۶) : لفيف
۷۰	فصل سوم : تمارين دوره ای
۷۱	بخش ۱ فصل ۳ (۳ / ۱) : سوالات
۷۵	بخش ۲ فصل ۳ (۳ / ۲) : پاسخنامه تمارين دوره ای
۷۸	فهرست منابع و مآخذ :

فصل اوّل : سوالات

موضوع فصل اول بیان سوالات می باشد بخش اول این فصل، سوالات مربوط به مبحث مهموز می باشد بخش اول این فصل، سوالات مربوط به مبحث "مهموز" می باشد بخش دوم این فصل، سوالات مربوط به مبحث "مضاعف" ، بخش سوم این فصل، سوالات مربوط به مبحث "مثال" ، بخش چهارم این فصل، سوالات مربوط به مبحث "اجوف" ، بخش پنجم این فصل، سوالات مربوط به مبحث "ناقص" و بخش ششم این فصل، سوالات مربوط به مبحث لفیف می باشد

بخش ۱ فصل ۱ (۱/۱) : مهموز

در این بخش ، سوالات مبحث مهموز که شامل سوالات چهارجوابی ، تشریحی ، صرف کردن فعل ، مشخص کردن صحیح و غلط ها ، تکمیل جداول آورده می شود .

۱- کدام یک از فعلهای زیر مهموز است ؟

الف. اَلْهَمْنَى
ب. اَنْصُرُوا
ج. اِسْتَنْصَرَ
د. يَسْتَأْخِرُونَ

۲- کدام یک از فعلهای زیر « مهموز الفاء » است ؟

الف. يَنْسَاءُلُونَ
ب. لِنَقْرَأُ
ج. اَدْنُ
د. حَطِي

۳- کدام یک از فعلهای زیر « مهموز العين » است ؟

الف. لَا تَيْسُؤُوا
ب. تُؤَلِّفُونَ
ج. اِقْرَأَنَّ
د. اِيْتَمَرَ

۴- کدام یک از فعلهای زیر « مهموز اللام » است ؟

الف. اَذِنُوا
ب. اِسْتَقْرَأُ
ج. اَمَّنُوا
د. اِسْأَلُ

۵- نام تغییرات « همزه » در کلمات مهموز چیست ؟

الف. ادغام
ب. اعلال قلبی
ج. اعلال حذفی
د. تخفیف

۶- کدام یک از گزینه های زیر از اقسام « تخفیف همزه » نیست ؟

الف. تخفیف قلبی جایز
ب. تخفیف قلبی واجب
ج. تخفیف سکونی
د. تخفیف حذفی جایز

۷- در کدام یک از موارد زیر تخفیف قلبی واجب ، اجراء می شود ؟

الف. امر حاضر ، صیغه ی هفتم از مادّه ی « ء م ر »

ب. ماضی معلوم ، صیغه ی دوم ماده ی « ء م ن » باب افعال

ج. امر حاضر ، صیغه ی نهم مادّه ی « ء خ ذ »

د. مضارع مجهول ، صیغه ی اول مادّه ی « ء م ر »

۸- ماضی مجهول صیغه ی سوّم ، مادّه ی « ء م ر » در باب افتعال بعد از

اجرای قاعده کدام است ؟

الف. اُوْتِمِرُوا
ب. اِيْتَمَرُوا

ج. اِيْتَمَرُوا
د. اُعْتِمِرُوا

۹- تخفیف حذفی واجب در کدام گزینه اجراء شده است؟

الف. اِيْزِرُ
ب. تَأَلَّفُونَ

- ج. کُلُوا
 ۱۰ - تخفیف قلبی جایز در کدام فعل اجراء شده است ؟
 الف. أُسْتَقْرِئْ
 ب. يَاجِرَنَّ
 ج. مُرِي
 د. أُوْمِنَنَّ
- ۱۱ - صحیح یا غلط بودن جملات زیر را مشخص نمایید.
 الف. هر فعل مهموزی سالم است .
 ب. هر فعل مهموزی ، صحیح است .
 ج. هر فعل مهموزی غیر سالم است .
 د. هر فعل مهموزی دارای تخفیف همزه است .
- ۱۲ - اغلاط موجود در عبارات زیر را تصحیح نمایید.
 الف. اگر همزه ی ساکنی بعد از حرف متحرکی غیر از همزه قرار گیرد ، واجب است همزه به حرف مدّی قلب شود .
 ب. تخفیف همزه برای سه فعل « أَخَذَ وَاكَلَّ » حذفی جایز است .
 ج. اگر در کلمه ای دو همزه کنار یکدیگر باشد ، به گونه ای که اولی ساکن و دوّمی متحرک باشد ، واجب است همزه ی متحرک به حرف مدّی از جنس حرکت ماقبل تبدیل شود .
- ۱۳ - جدول زیر را پس از اجرای قاعده کامل نمایید .

ماده و باب	امر معلوم صیغه دوازدهم	مضارع مجهول صیغه چهارم	ماضی معلوم صیغه نهم
ء ذ ن ، افعال			
ء م ر ، فَعَلَ ءُ			
ق ر ء ، فَعَلَ ءِ			
ء ک ل ، فَعَلَ ءُ			

۱۴ - موارد موجود در ستون الف را به مورد مربوطه ی خود از ستون ب وصل نمایید .

ب

- الف. تخفیف قلبی جایز
ب. تخفیف قلبی واجب
ج. تخفیف ندارد
د. تخفیف حذفی واجب
و. تخفیف حذفی جایز

الف

- الف. لَأَلْف
ب. سُنِّلْنَ
ج. مُرُوا
د. تَأَمَّنْ

۱۵ - در آیات و روایات زیر فعلهای مهموز را مشخص کرده ، جدول را

کامل نمایید .

- ۱- القرآن الکریم : ذَلِكَ الَّذِي يُبَيِّنُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى^۱
- ۲- القرآن الکریم : وَ إِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا^۲
- ۳- القرآن الکریم : قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَ لَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا^۳
- ۴- القرآن الکریم : قُلْ لَكُمْ مِيعَادُ يَوْمٍ لَا تَسْتَأْجِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَ لَا تَسْتَقْدِمُونَ^۴
- ۵- القرآن الکریم : وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَتَى يُؤْفَكُونَ^۵
- ۶- القرآن الکریم : فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ^۶
- ۷- رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ - : إِقْرَأِ الْقُرْآنَ مَا نَهَاكَ فَإِنْ لَمْ يَنْهَكَ فَلَسْتَ تَقْرَأُهُ^۷
- ۸- الْإِمَامُ عَلِيُّ - عَلَيْهِ السَّلَام - : مَنْ مَلَكَ اسْتَأْذَرَ^۸

فعل	ریشه	نوع مهموز	باب	نوع فعل	صيغه	قاعده
						اجرای

۱. سوره شوری ، آیه ۲۳ .

۲. سوره جاثیه ، آیه ۹ .

۳. سوره حجرات ، آیه ۱۴ .

۴. سوره سبأ ، آیه ۳۰ .

۵. سوره عنکبوت ، آیه ۶۱ .

۶. سوره نور ، آیه ۲۸ .

۷. محسن ، غرویان ، نهج الفصاحه ، چاپ اول ، انصار المهدی ، قم ، ۱۳۸۸ ، ص ۲۴۵ .

۸. نهج البلاغه ، ترجمه ی محمد دشتی ، چاپ اول ، طلوع مهر ، قم ، ۱۳۸۳ . حکمت ۱۶۰ .

۱۶- فعلهای خواسته شده را صرف نمایند.

۱- شش صیغه ی امر حاضر مادّه « ء م ن » باب افعال :

۲- شش صیغه ی مضارع مجهول مادّه « ف ء ل » باب تفعّل :

۳- شش صیغه ی امر حاضر مادّه « ء م ر » باب فَعَلَ (بدون تخفیف

حذفی) :

۴- شش صیغه ی امر حاضر مادّه « ء ذ ن » باب افعال :

بخش ۲ فصل ۱ (۱ / ۲) : مضاعف

در این بخش ، سوالات میحث مضاعف که شامل سوالات چهارجوابی ، تشریحی ، صرف کردن فعل ، مشخص کردن صحیح و غلط ها ، تکمیل جداول آورده می شود .

۱- کدام فعل « مضاعف » است ؟

- الف. ضَرَبْتُهُ
ب. يَمَسُّهُ
ج. اَبْيَضْتُ
د. يُطَهِّرُكُمْ

۲- نام تغییری که بر کلمه ی مضاعف اجراء می شود چیست ؟

- الف. تخفیف
ب. اعلال حذفی
ج. اعلال قلبی
د. ادغام

۳ - کدام یک از عبارات زیر از شرایط ادغام نیست ؟

- الف. دو حرف هم جنس کنارهم باشند .
ب. حرف اول ساکن و حرف دوم متحرک باشد.
ج. حرف (مُدْعَم) ساکن باشد و حرف مُدْعَمُ فیه متحرک باشد.
د. دو حرف هم جنس یکی فاء الفعل باشد و دیگری لام الفعل باشد .
۴ - ادغام مُتَمَاتِلِينَ بر چند قسم است ؟

- الف. چهار
ب. دو
ج. سه
د. یک

۵- کدام عبارت از موارد ادغام « مُمْتَنِع » است ؟

الف. دو حرف هم جنس ، اولی متحرک و دومی ساکن باشد و پس از حرف دوم ، ضمیررفع متحرک باشد.

ب. برخی صیغه های امر و مضارع مجزوم (جحد ، نهی و ...) است .

ج. دو حرف هم جنس ، هر دو متحرک باشند و ماقبل حرف اول ساکن باشد .

د. دو حرف هم جنس ، هر دو متحرک باشند و ماقبل آنها ساکن نباشد .

۶ - در کدام گزینه « ادغام واجب » اجراء می شود ؟

الف. صیغه ی هفتم امر معلوم

ب. صیغه ی سیزدهم مضارع مجزوم

ج. صیغه ی پنجم ماضی مجهول

د. صیغه ی نهم ماضی مجهول

۷ - درباره ی نحوه ی ادغام کلمه ی « مُوَدِّتًا » کدام گزینه صحیح است؟

الف. چون ماقبل حرف اول ، حرف مدّ هست ، حرکت حرف اول به ماقبل منتقل

شود.

ب. چون ماقبل حرف اول ، حرف مدّ هست ، حرکت حرف اول حذف می شود.

ج. چون ماقبل حرف اول ، ساکن است ، حرکت حرف اول به ماقبل منتقل می

شود .

د. چون هر دو حرف مُمَاتِل ، متحرک هستند ادغام انجام نمیشود .